

Norsk gjenvinning — liv laga?

Av Anders Jordbakke

Anders Jordbakke er konsulent i Miljøverndepartementet, Ressursvernavdelingen.

Hvert år behandles ca. 1,7 mill. tonn avfall ved kommunale anlegg i Norge. Er det håpløst optimistisk å tro at økt gjenvinning kan gi et betydelig bidrag til å redusere volumet av og miljøulempene fra dette kommunale avfallsberget?

Den som forventer at jeg skal gi et velbegrunnet og entydig svar på dette spørsmålet, vil dessverre bli skuffet. Jeg vil begrense meg til å si noen ord om status og aktuelle utviklingsprosjekter. Til slutt antyder jeg hvilken rolle gjenvinning kan spille i et kommunalt avfallssystem.

STATUS FOR NORSK GJENVINNING

Regjeringens handlingsplan for økt gjenvinning som ble lansert i statsbudsjettet for 1984, pekte ut økt gjenvinning av papir, organisk avfall, plast og bildekk som prioriterte satsingsområder. Nedenfor vil jeg kort summere opp hva som har skjedd på disse fire satsingsområdene i perioden 1984—1986.

Innsamlingen av *returpapir* ser ut til å komme opp i ca. 135 000 tonn i 1986 etter å ha vært nede i en bølgedal på rundt 100 000 tonn i 1982. Økningen skyldes mer økt etterspørsel som følge av høykonjunktur i treforedlingsindustrien enn nyinvesteringer. I løpet av 1986 har prisene på returpapir falt betydelig, og prisen vil raskt resultere i redusert gjenvinning.

Den norske etterspørselen etter innsamlingsvare (aviser og ukeblader) har ikke

bedret seg vesentlig de siste 2—3 år, og nesten all avsvertingskvalitet eksporteres.

Gjenvinningsgraden av *organisk avfall* fra næringsmiddelindustrien har i løpet av 1970-årene stort sett nådd opp på et tilfredsstillende nivå. Denne heldige utviklingen skyldes i stor grad bedriftenes tilpasning til strengere utslippskrav fra miljøvernmyndighetene. Et utvalg under Miljøverndepartementet påpekte imidlertid at ut fra miljø- og ressurs hensyn bør gjenvinningen av slakte-, fiske- og matavfall (fra storkjøkken) økes.

I løpet av første halvdel av 80-åra ble det med økonomisk støtte fra Miljøverndepartementet etablert 4 gjenvinningsbedrifter for *plastavfall* (PEL og PVC). Ifølge Norsk Plastforening er det etablert gjenvinningsanlegg for plastavfall med en samlet kapasitet på ca. 10 000 årstonn, men anleggene har store problemer på grunn av det dramatiske fallet i oljeprisene. Den ene PEL-bedriften har solgt sitt gjenvinningsutstyr, mens den andre sliter tungt økonomisk. Universalplast i Halden som gjenvinner PVC, har vært gjennom en konkurs, men driver videre med nye eiere og reduserte kapitalkostnader. Plastlinjen ved ReO-anlegget i Oslo er såvidt vi vet ikke i ordinær drift. Returpapirbransjen som har drevet innsamling/utsortering av brukt plast i påvente av et norsk vaskeanlegg for PEL, hevder at det pr. i dag ikke er noe marked for innsamlet forbrukspplast i Skandinavia.

Gjenvinning av *bildekk* er om mulig et enda mer sørgelig kapittel enn plastsektoren. Utover tradisjonell anvendelse til regummiering og enkle produkter som skytematter og fendere, har det skjedd lite nytt i løpet av de siste 3—4 åra.

I Kristiansand er det med støtte fra Miljøverndepartementet nylig etablert et pyrolyseanlegg for organisk avfall. Hovedbegrunnelsen for det offentlige tilskuddet var å utprøve en behandlingsmetode for brukte bildekk. Med dagens oljepris er imidlertid bruk av bildekk som råstoff ulønnsomt. Likevel ser det ut til at anlegget av prosess tekniske grunner vil behandle ca. 400 tonn bildekk pr. år i forbindelse med pyrolyse av spesialavfall.

Midt oppe i all denne elendigheten som primært skyldes sviktende markeder, men også tekniske problemer, må vi ikke glemme at det foregår en stabil og betydelig gjenvinning av produksjonsavfall som f.eks. skrapjern, silisiumstøv og avfall fra næringsmiddelindustrien.

UTVIKLINGSMULIGHETER (pågående forsøk)

Til tross for at vi i dag opplever betydelige avsetningsproblemer for mange returprodukter, satser både private bedrifter og kommuner på utprøving av ny teknologi og nye organisasjonsmodeller som skal øke gjenvinningen av kommunalt avfall.

Renovasjonsutvalget for Kristiansandsregionen og fylkesmannen i Aust-Agder har utarbeidet *lokale handlingsplaner* for økt gjenvinning og bedre avfallsbehandling. I Kristiansand antas det at hele 40% av avfallet i kommunen gjenvinnes, og målet er at gjenvinningsgraden skal økes til 50% innen 1990. Gjenvinning skal etableres som en integrert del av den kommunale

avfallshåndteringen. Handlingsplanene legger opp til et nært samspill mellom privat og offentlig virksomhet og til samarbeid over fylkesgrensen mellom Aust-Agder og Vest-Agder.

Som ledd i oppfølgingen av handlingsplanene er det etablert to sorterings- og komprimeringsstasjoner i Aust-Agder. I Kristiansand pågår forsøk med kildesortering av husholdningsavfall etter mønster av det tyske såkalte «Grüne Tonne»-systemet.

Av andre utviklingsprosjekter som er igang eller planlegges realisert vil jeg nevne:

- container-innsamling av engangsglass i Oslo
- utnyttning av skrapjern fra forbrenningsanlegg
- delvis mekanisering av eksisterende anlegg for sentralsortering av avfall fra industri og handel.

OFFENTLIG INNSATS

Som en del av Regjeringens handlingsplan for økt gjenvinning er det hvert år siden 1984 satt av en tilskuddspost på drøyt 4 mill. kroner på statsbudsjettet. Tilskudd kan gis til etablering av pilotanlegg, forprosjektering og drift av forsøksordninger.

I nærmeste framtid skal ansvaret for oppfølging av handlingsplanen overføres fra Ressursavdelingen i Miljøverndepartementet til Kommunalseksjonen i Statens forurensningstilsyn. Omorganiseringen gir muligheter for en bedre samordning av den offentlige innsatsen på gjenvinning og mer tradisjonell avfallsbehandling. Spørsmålet er bare om ikke denne koordineringsgevinsten mer enn spises opp ved at saksbehand-

lerkapasiteten samtidig reduseres fra 1,5 til 1 årsverk.

Den kanskje viktigste delen av gjennomføringen av handlingsplanen må skje lokalt i fylker og kommuner. Fylkesmennenes miljøvernavdelinger er pålagt oppgaver i forbindelse med behandling av tilskuddsøknader og oppfølging av igangsatte prosjekter. Noen få miljøvernavdelinger har i tillegg lagt ned betydelig arbeidsinnsats for å legge forholdene til rette for økt gjenvinning.

ER GJENVINNING ET REELT ALTERNATIV?

Dagens situasjon gir unektelig gode argumenter til dem som mener det er galt å satse på gjenvinning som alternativ behandlingsmetode for kommunalt avfall. Men før vi gir skeptikerne rett — *Look to Denmark*. Dansk gjenvinning sliter stort sett med de samme problemene som vi har i Norge, men danskene satser likevel friskt på økt gjenvinning.

De tre siste årene er det over statsbudsjettet satt av ca. 30 mill. kroner pr. år til gjenvinningstiltak. Den danske miljøbeskyttelsesloven inneholder langt sterkere virkemidler til fremme av gjenvinning enn vår forurensningslov, og lovens bestemmelser anvendes i praksis. Fra 1. januar 1987 innføres en avgift på kr. 40,— pr. tonn for alt avfall til deponering eller forbrenning. Inntekten av denne avgiften, ca. 120 mill. kroner pr. år, er øremerket til støtte av tiltak for økt gjenvinning og bedre avfallsbehandling.

Hva er forklaringen på denne enorme satsingen? Er danskene fullstendig på villspor? Knapphet på arealer og råstoffer og en drikkevannsforsyning hovedsakelig basert på grunnvann forklarer til en viss grad at danskene ønsker å begrense avfallsmengdene. Vel så viktig er det kanskje at danskene har erkjent at gjenvinning er en *avfallsbehandlingsmetode* som i mange tilfeller medfører nettokostnader. I Norge oppfattes gjenvinning stort sett som en næringsvirksomhet som skal oppfylle privatøkonomiske krav til lønnsomhet.

Det er aldri aktuelt å velge mellom gjenvinning *eller* mer tradisjonell avfallsbehandling. Gjenvinning kan ikke helt erstatte andre avfallsbehandlingsmetoder — bare supplere. Ved å integrere gjenvinning i avfallssystemet kan kommunen redusere miljøbelastningen og kostnadene til behandling og transport.

Ifølge St.meld. nr. 51 Om tiltak mot vann- og luftforurensning og om kommunalt avfall «vil gjenvinning av materialer fra kommunalt avfall de nærmeste år ha mindre betydning (i landsmålestokk)». Denne generelle påstanden er kanskje riktig i et så spredt folket og langstrakt land som Norge.

Lokalt tilpasset forurensningspolitikk er imidlertid ett av slagordene fra St.meld. nr. 51, og den samme filosofien bør legges til grunn for avfallspolitikken. I mange kommuner og regioner vil gjenvinning være velegnet som del av et *lokalt tilpasset avfallshåndteringsystem*.